

Styret i Sandnes Sparebank
Sendes kun på e-post

VÅR REFERANSE
18/10909

DERES REFERANSE

DATO
07.07.2020

Tilsynsrapport fra tematisyn om bankenes implementering og anvendelse av tapsreglene i IFRS 9

Finanstilsynet gjennomførte stedlig tilsyn i Sandnes Sparebank 30. april 2019. Tilsynet var et ledd i tematisyn i ni banker hvor hovedformålet var å kartlegge og vurdere hvordan bankene praktiserer tapsreglene i IFRS 9.

I tilsynsrapporten er det pekt på forhold som etter Finanstilsynets syn bør forbedres eller endres. Finanstilsynet har i denne sammenhengen ikke foretatt en nærmere vurdering av tapsavsetninger på enkeltengasjement og heller ikke uttalt seg om nivået på tapsavsetninger generelt. Dette er forhold som følges opp risikobasert i framtidige tilsyn og eventuelt gjennom regnskapskontrollen.

Til grunn for tilsynsrapporten ligger Finanstilsynets foreløpige rapport datert 16. desember 2019 og styrets kommentarer til rapporten i brev av 28. februar 2020.

I etterkant av det stedlige tilsynet har Norge, som andre land, blitt rammet av et økonomisk tilbakeslag som følge av covid-19. Denne tilsynsrapporten omhandler bankens rammeverk slik det forelå på tilsynstidspunktet og eventuelle varslede endringer, og tar ikke stilling til hvordan banken har håndtert den vesentlige forverringen av norsk og internasjonal økonomi i vurderingen av tapsavsetningene i 2020.

Finanstilsynet har følgende merknader etter det stedlige tilsynet:

Retningslinjer, rutiner og dokumentasjon

Systemet for risikostyring og internkontroll (jf. CRR/CRD IV-forskriften §§ 26-31) skal omfatte måling av forventede kredittap. Det fremgår spesifikt at bankene skal utarbeide retningslinjer for vurdering og beregning av forventede kredittap og dokumentere metodikk og prosedyrer, jf. § 27.

Sandnes Sparebank benytter som øvrige Eika banker modellrammeverk utviklet av SDC for beregning av tapsavsetninger. Det meste av retningslinjene knyttet til modeller og gjennomføring av tapsregelverket er utarbeidet av tredjeparter. Finanstilsynet reiste i foreløpig tilsynsrapport spørsmål ved bankens oversikt og eierskap til modellene samt påpekte at det er betydelig nøkkelpersonrisiko. Finanstilsynet etterlyste i foreløpig rapport mer utfyllende retningslinjer og prosedyrer for den varianten av SDC-modellen som banken benytter, herunder relevante tilleggsopplysninger når det

gjelder beregning av PD og LGD for IFRS 9 formål og dokumentasjon av grunnlaget for makrovurderingene.

SDC modellen angir valgmuligheter og ytterligere krav utover krav som følger av IFRS 9 på enkelte områder. SDC benytter klassifiseringen "svak trinn 2", selv om dette ikke er et krav etter IFRS 9. Banken bekrefter i svarbrevet at den benytter "svak trinn 2". Banken viser til at dette gir muligheter for tidlig varsling samt bedre risikostyring og oversikt. "Svak trinn 2" inngår i vanlig trinn 2 i ordinær rapportering. Finanstilsynet noterer at banken vil foreta en fornyet vurdering av hvorvidt den skal videreføre "svak trinn 2" ved overgang til Eikas nyutviklede kredittmodeller.

Det fremgår av bankens svarbrev at inntil videre benyttes egenutviklet modell for scoring av kunder både på person- og bedriftsmarkedet og at banken laster PD, LGD og konverteringsfaktorer månedlig til SDC. Banken foretar rimelighetsvurderinger både av inndata til SDC modellen samt resultatene. Videre peker banken på at den er med i styringsgrupper både i SDC og Eika på modellutvikling og mener derfor at banken ikke setter ut risikoberegninger, metodikk og regnskapsoppfølging knyttet til tapsvurderinger til tredjeparter uten selv å ha tilstrekkelig oversikt og eierskap. Banken viser videre til at ved en overgang til anvendelse av nye PD modeller fra Eika, vil dette redusere sårbarhet og nøkkelpersonrisiko.

Finanstilsynet ba i foreløpig tilsynsrapport banken å innta eller henwise til, retningslinjer for avkortning av sikkerheter og registrering av lånetilsagn. Finanstilsynet registrerer at banken tar innspillet til etterretning, og noterer at banken for øvrig har egne rutiner for verdivurdering av sikkerheter på bedriftsmarkedet.

Banken benytter både kontantstrømmetode og PD/LGD-metode for beregning av forventet tap i trinn 3. Som påpekt i foreløpig rapport fremgår det ikke klart av bankens retningslinjer når kontantstrømmetoden skal benyttes. Modellberegnet tap benyttes i stedet for tap etter kontantstrømmetoden hvis førstnevnte synes rimelig. Kontantstrømmetoden benyttes hvis den viser vesentlig større tap enn modellberegningene. Det fremgår av svarbrevet at banken har endret praksis fra 31. desember 2019 slik at alle kundeforhold hvor det er konstatert 90 dagers betalingsmislighold over 1 000 kroner vil bli overført til trinn 3 og tapsberegninger foretas ved bruk av scenario kontantstrømmodell, jf. punkt om Måling av forventet kreditttap i trinn 3. Finanstilsynet legger til grunn at banken oppdaterer sine retningslinjer.

Bankens internrevisor gjennomførte i 2019 et prosjekt om risikostyringsfunksjonen, dokumentasjon knyttet til funksjoner (for å hindre nøkkelpersonrisiko) og prosesser som kan forbedres. Finanstilsynet noterer at banken, etter gjennomføringen av det stedlige tilsynet, har utført flere endringer som adresserer internrevisors merknader. Endringene består bl.a. i at arbeidsfordelingen er dokumentert, risikostyringsfunksjonen er tilført mer ressurser samt at risikostyringsfunksjonen er mer involvert ved utarbeidelsen av strategier og policyer. Finanstilsynet noterer at internrevisor i 2020 skal gjennomgå rutineene, prosessene og validering av de nye modellene som planlegges tatt i bruk.

Valideringsrutinene som Finanstilsynet har mottatt, er utarbeidet av SDC. Finanstilsynet stilte i foreløpig rapport spørsmål ved om banken bør ha egne valideringsrutiner som dokumenterer hvilke tester som skal gjennomføres, hvilke tidsperioder som skal inkluderes og hvordan utfall av tester skal vurderes og følges opp, for eksempel ved akseptansekriterier. Videre er det etter

Finanstilsynets vurdering uklart hvilken rolle styret har ved behandling av valideringsresultater og endring av modeller. Finanstilsynet registrerer av svarbrevet at banken nå har utarbeidet enkelte egne rutiner og at disse vil bli fullført ved overgang til felles Eika PD-modeller. Eventuelle forslag til modellendringer basert på validering vil bli besluttet i risikoutvalget i styret. Finanstilsynet legger til grunn at nye retningslinjer hensyntar valideringens uavhengighet.

Finanstilsynet merker seg av svarbrevet at banken vil utarbeide et samledokument som dekker alle bankens rutiner som gjelder tapsregelverket i IFRS 9. Finanstilsynet registrerer videre at banken har utarbeidet en oversikt over arbeidsprosessene som beskriver hvem som gjør hva og til hvilke tidspunkt, fra første variabelinnhenting til scoremodeller, rimelighetsvurdering av modellberegninger og til endelig IFRS-regnskap.

Implementeringen av tapsreglene i IFRS 9 har ikke medført endringer i bankens fullmakter, men dette vil bli vurdert i forbindelse med at banken går over på Eika sine modeller. Finanstilsynet noterer av bankens svarbrev at banken har endret prosesser for oppfølging av tap, blant annet har banken endret kredittrutiner og tapsoppfølgingen, og det er gjort betydelige endringer både ved engasjementsinnvilgelse, porteføljestyling og oppfølging av tapsutsatte engasjementer. Banken har etablert et spesialengasjementsutvalg som regelmessig følger opp alle tapsutsatte engasjementer.

Definisjon av mislighold

Bankens definisjon av mislighold i årsregnskapet er den samme som banken bruker i sin interne kredittrisikostyring. Alle engasjementer med en kunde regnes som misligholdt når forfalte avdrag eller renter ikke er betalt 90 dager etter forfall eller rammekreditter er overtrukket i 90 dager eller mer, og beløpet er høyere enn 1 000 kroner. Videre fremkommer det av styrets svarbrev at utover rene betalingsmislighold gjøres det individuell vurdering av behovet for nedskrivning og overføring til trinn 3 for hver enkelt kunde som identifiseres å stå overfor en eller flere tapshendelser, herunder finansielle vanskeligheter, fare for finansiell restrukturering, brudd på låneklausuler, gjeldsettergivelse og forbearance-merking av kundeforhold.

Banken arbeider med forberedelser for å kunne følge retningslinjene fra EBA slik at bankens misligholdsdefinisjon oppfyller kravene i regelverket (jf. CRR/CRD IV-forskriften § 2, forordning 575/2013 artikkel 178, samt CRR/CRD IV-forskriften § 7). Frist for innføringen er 1. januar 2021. Finanstilsynet legger til grunn at banken vurderer behovet for å justere datagrunnlag tilbake i tid når ny misligholdsdefinisjon implementeres.

Underliggende modeller for beregning av forventet kredittap

Banken estimerer forventet kredittap basert på modeller for misligholdsansynlighet (PD), tapsgrad ved mislighold (LGD) samt forventet eksponering på misligholdstidspunktet (EAD).

Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at mangler ved datagrunnlaget gjør at det hefter usikkerhet ved validering av modellene. Valideringen av PD indikerer at enkelte av modellene kan være underkalibrerte siden observerte misligholdsrater er høyere enn predikerte verdier for flere risikoklasser. For LGD er modellen kun validert på overordnet nivå for samlet tap. Sikkerhetsverdier er ikke validert opp mot realiserte verdier. I styrets svar fremgår det at banken vurderer treffsikkerheten til PD-modellen som akseptabel på et overordnet nivå. Videre fremgår det at nye modeller for PD og LGD skal utvikles og implementeres i banken.

Finanstilsynet forventer at banken vurderer kalibreringen opp mot observerte misligholdsrater i de enkelte risikoklassene. Finanstilsynet påpeker samtidig at banken må ta hensyn til den betydelige usikkerheten som følger av et begrenset datagrunnlag som gjør at valideringen kan gi begrenset utsagnskraft. Ved utvikling og implementering av nye modeller som er basert på eksternt datagrunnlag, må banken vurdere representativitet og treffsikkerhet for bankens egen portefølje.

Justeringer i tapsanslag som følge av makroøkonomiske forventninger

Finanstilsynet stilte i foreløpig rapport spørsmål ved bankens dokumentasjon av prosess for vurdering av fremtidsutsikter i modellen og integrering i bankens øvrige virksomhet på området, herunder håndtering av nøkkelpersonrisiko. Finanstilsynet noterer at banken i 2020 vil utarbeide bedre rutinebeskrivelser og sikre en klarere rollefordeling.

Finanstilsynet tok til etterretning at banken benytter Finanstilsynets stresstestscenario som nedsidescenario, men stilte spørsmål ved vektingen av scenarioet med henvisninger til historisk sannsynlighet for høye utlånstap i banksektoren som helhet. Finanstilsynet noterer bankens kommentar om lav sannsynlighet for at et nedgangsscenario på linje med bankkrisen skal inntreffe og at endringer i blant annet bankenes kredittgivning og -oppfølging, vil bidra til å redusere tapene sammenliknet med historiske kriser. Finanstilsynet vil likevel påpeke at tapsanslagene i IFRS 9 bør illustrere at i dagens situasjon vil økningen i mislighold ved en nedgangskonjunktur trolig være langt større enn nedgangen i mislighold ved en oppgangskonjunktur. I dag synes de ulike makros scenariene å gi begrensede utslag i tapsanslagene og til dels motsatt utfall av hva man kunne forvente med relativt større potensiell bedring i oppgang enn forverring ved nedgang. Den siste tids utvikling som følge av covid-19 pandemien og oljeprisfallet, understreker etter Finanstilsynets vurdering, at det bør legges større vekt på de makroøkonomiske justeringene ved fastsettelsen av fremtidige tapsestimater.

Bankens modell for makrojustering er kalibrert for ulike segmenter på bedriftsmarkedet (BM), men banken benytter seg p.t. ikke av denne muligheten. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport banken redegjøre for når bransjejusteringer eventuelt vil bli gjennomført. Bankens svar viser at ved innføring av nye kredittmodeller vil vurderes å foreta justeringer for bransje og andre egenskaper dersom dette har et signifikant utslag på beregnet PD. Finanstilsynet tar bankens svar til etterretning.

Vesentlig økning i kredittrisiko

Vurderingen av vesentlig endring av kredittrisiko tar utgangspunkt i kriterier utarbeidet av SDC for danske forhold og basert på føringer fra det danske finanstilsynet. Finanstilsynet registrerer at banken vil vurdere om kriteriene bør justeres.

I foreløpig rapport pekte Finanstilsynet på at hvis adferdsscore-PD er kalibrert lavere enn søknadsscore-PD, kan bankens identifisering av engasjementer med vesentlig økning av risiko, bli mangelfull siden kundene generelt vil få lavere PD ved overgangen til adferdsscore uten at risikoen er endret. Det noteres at banken vil analysere denne effekten ved den planlagte overgangen til Eikas PD-modellrammeverk.

Unntak for utlån med lav kredittrisiko

Finanstilsynet omtalte i den foreløpige rapporten unntaket for utlån med lav kredittrisiko. Etter bankens modell vil utlån med 12-mnd. PD på og under 0,5 prosentpoeng alltid være i trinn 1 uavhengig av opprinnelig PD og økningen i PD i perioden. Bankens bruk av en absolutt terskel som begrenser flytting av utlån fra trinn 1 til trinn 2, er i realiteten bruk av lavrisikounntaket. Banken bekrefter dette og viser til at SDC har operasjonalisert unntaket i sin modell.

For å sikre en rettidig identifisering av utlån med vesentlig økning i kredittrisiko, er Finanstilsynet av den oppfatning at banker bør benytte standardens unntak for utlån med lav kredittrisiko med aktsomhet. Dette er spesielt viktig i perioder med usikre markedsforhold og i nedgangstider med økt kredittrisiko for store deler av porteføljen. Finanstilsynet registrerer at banken vurderer det som rimelig at en dobling i kredittrisiko for en eksponering som ved førstegangsregistrering hadde en meget lav PD, ikke er nok til å sende et engasjement rett til trinn 2, men at det kreves minst en økning i PD på 0,5 prosentpoeng. Finanstilsynet legger til grunn at kriteriene som benyttes for å identifisere vesentlig økning i kredittrisiko overvåkes jevnlig og justeres om nødvendig.

Øvrige kriterier

Finanstilsynet registrerer at banken løpende vurderer at brudd på låneklausuler kan være en relevant faktor å ta inn som grunnlag for overføring til trinn 2.

Overføring av utlån til trinn 3

Finanstilsynet påpekte i den foreløpige rapporten at ikke alle misligholdte engasjementer var klassifisert i trinn 3 og ba banken revurdere kriteriene for overføring til trinn 3. I styrets svarbrev fremkommer det at banken utfører hver måned rutinemessig kontroller for å sikre at problemengasjementer følges opp og presenteres i korrekt trinn, blant annet månedlig gjennomgang av alle nye BM-kunder i risikogruppe høy og månedlig gjennomgang av alle restanselister, dvs. 30 og 90 dager. Finanstilsynet merker seg at bankens praksis er endret slik at alle kunder (både PM og BM) i mislighold og alle kunder som er konkurs, overføres til trinn 3.

Effektiv rente og forventet levetid

Den effektive renten beregnes automatisk i IT-systemet som er levert av SDC, og det er hovedsakelig etableringsgebyrer som amortiseres. Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at forventet levetid i mange tilfeller vil være vesentlig kortere enn avtalt løpetid og etableringsgebyr skal derfor periodiseres over en kortere tidshorisont.

Banken har i svarbrevet opplyst at den effektive renten hensyntar honorarer og gebyrer og at disse blir amortisert over en periode på 2 år siden et lån i snitt refinansieres hvert andre år. Finanstilsynet legger til grunn at banken etterprøver rimeligheten av estimert levetid mot faktisk levetid, og jevnlig vurderer om estimatene er rimelige og om nødvendig justerer disse. Finanstilsynet tar til etterretning at banken vil gjøre løpetidsberegninger som del av årlig modellvedlikehold og påse at dette blir en del av vedlikeholdet av de nye PD modellene.

Måling av forventet kredittap i trinn 3

Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at tapsberegninger i trinn 3 kun var basert på ett scenario for utlån under 10 millioner kroner. IFRS 9 krever at tapsberegningen skal reflektere et sannsynlighetsvektet beløp fastsatt gjennom å evaluere ulike utfall. Finanstilsynet merker seg at banken har endret praksis slik at beregning av forventet kredittap for alle utlån i trinn 3 utarbeides basert på minimum to scenarioer uavhengig av engasjementsstørrelse.

Videre pekte Finanstilsynet på at bankens metode med vektning av positive og negative nåverdier i ulike scenarioer medfører at eventuell gevinst, ved at neddiskonterte kontantstrømmer i enkelte scenarioer gir høyere verdi enn utlånets balanseførte verdi, reduserer det forventede tapet. [REDACTED]

[REDACTED] Finanstilsynet vil påpeke at forventet kredittap skal være et resultat av estimerte tap i flere mulige utfall som vektet etter sannsynligheten for at de ulike utfallene vil inntreffe, jf. IFRS 9.5.5.17 og IFRS 9 B5.5.28. [REDACTED]

Usikkerhet i estimater

I foreløpig rapport påpekte Finanstilsynet at bankens metodikk mangler en vurdering av usikkerhet i metoder og datagrunnlag på områder hvor datagrunnlaget er svakt. For å innregne forventede kredittap, herunder vurdere mulige utfall, bør bankene vurdere usikkerhet i estimatene knyttet til datagrunnlag og valg av målemetoder, og mulige skjevheter i estimatene.

Det fremkommer i bankens svarbrev at banken tar innspillene fra Finanstilsynet til etterretning og vil diskutere disse i modellkomiteen og vurdere tiltakene. Videre vurderer banken at usikkerheten reduseres ved bytte til Eikas modeller, som er basert på et bredere datagrunnlag.

Noteopplysninger

Finanstilsynet påpekte i foreløpige rapport enkelte mangler i notene om kredittrisiko i årsregnskapet for 2018. Finanstilsynet noterer at banken har hensyntatt kommentarene og utvidet opplysningene i årsregnskapet for 2019.

Finanstilsynet noterer at banken i årsregnskapet for 2019 gir en verbal beskrivelse av vesentlig økning i kredittrisiko og migrering fra trinn 1 til trinn 2.

Finanstilsynet registrerer at banken viser migreringsmatrise både på totalnivå og på segmentnivå. Engasjementer innenfor henholdsvis bedriftsmarkedet og personmarkedet har ulike kjennetegn og ved å spesifisere på segmentene gir dette regnskapsbrukerne relevant informasjon om tapsmigrering.

Banken har i 2019 årsregnskapet gitt informasjon om retningslinjene rundt tilfriskning av utlån og viser en tabellarisk oversikt over årsakene til tilfriskning i perioden og antall lån dette gjelder.

Videre noteres det at banken i årsregnskapet for 2019 opplyser om samlede engasjementer i trinn 3 hvor banken ikke foretar avsetning på grunn av god sikkerhetsdekning.

Banken bekrefter at eventuelle endringer i metoder og vesentlige forutsetninger vil bli redegjort for i fremtidige årsregnskap i tråd med IFRS 7.35G c).

Avslutning

Finanstilsynet har ikke vurdert hvorvidt forholdene beskrevet over omfattes av verdipapirlovgivningens regler om informasjonsplikt, jf. vphl § 5-2 første ledd, jf. § 3-2. Finanstilsynet legger til grunn at dette løpende vurderes av banken.

Finanstilsynet ber om å få tilsendt kopi av protokollen fra styremøte(r) der denne tilsynsrapporten er behandlet.

Finanstilsynet ber om at det oversendes en kopi av denne rapporten til bankens revisor.

For Finanstilsynet

Ann Viljugrein
direktør for bank- og forsikringstilsyn

Anne Marie Romsaas
tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.